

Ю. В. Іриневич,

аспірант, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ

ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ФУНКЦІОНУВАННЯ МОЛОДІЖНОГО РИНКУ ПРАЦІ

Yu. Irynevych,

PhD student, Kiev National Economic University named after Vadim Getman, Kiev

DETERMINATION OF THE MAIN TENDENCIES OF FUNCTIONING OF THE YOUTH LABOR MARKET

Статтю присвячено статистичному вивченню основних тенденцій функціонування молодіжного ринку праці України за 2006—2016 роки. Визначено сутність молодіжного ринку праці. Проаналізовано сучасні тенденції економічно активної, зайнятості та безробіття молоді за допомогою абсолютних, відносних та середніх величин динаміки. Здійснено аналіз структури економічно активної молоді, в тому числі оцінено вплив зайнятості та безробітної молоді на неї. Проаналізовано питому вагу зайнятої молоді на ринку праці України за досліджуваний період. Надано характеристику сучасних рівнів зайнятості та безробіття молоді віком від 15 до 24 років в Україні та здійснене міжнародне зіставлення з країнами Європейського Союзу у 2006—2016 рр. Надано характеристику сучасного молодіжного безробіття та рівня працевлаштування в Україні. Розглянуто актуальні проблеми безробіття серед молоді.

The article is devoted to the statistical study of the main tendencies of functioning of the youth labor market in Ukraine in 2006—2016 years. The essence of the youth labor market is determined. The modern tendencies of economically active, employed and unemployed youth are analyzed using absolute, relative and average values of dynamics. An analysis of the structure of economically active young people, including the impact of the employed and unemployed youth on it has been outlined. The specific weight of the employed youth on the labor market of Ukraine for the study period was analyzed. The characteristics of the current levels of employment and unemployment of young people aged 15—24 years in Ukraine are presented and internationally compared with the countries of the European Union in 2006 and 2016. The characteristic of modern youth unemployment and level of employment in Ukraine are given. The urgent problems of unemployment among young people are considered.

*Ключові слова: ринок праці, економічна активність, зайнятість, безробіття, молодь, молодіжний ринок праці.
Key words: labor market, economic activity, employment, unemployment, youth, youth labor market.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Безробіття та зайнятість молоді є одними з найважливіших соціально-економічних проблем світу та України зокрема. Зайнятість молоді відбиває досягнутий рівень економічного розвитку, внесок живої праці в досягнення виробництва. Соціальна сутність зайнятості відображає потребу людини в самовираженні, а також задоволення матеріальних потреб через доходи, які особа отримує за свою працю. Надмірне безробіття молоді має негативний вплив як на економіку країни, так і на суспільство загалом. Саме тому вивчення цього питання на сьогодні є надзвичайно актуальним.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню показників молодіжного ринку праці присвячено роботи багатьох вітчизняних науковців, наприклад, З. Бараник, Д. Богині, М. Бойко, О. Грیشової, Р. Ковтуна, Е. Лібанової, Г. Лук'яненко, В. Федоренко. Віддаючи належне цінності попередніх наукових здобутків дослідників, вважаємо за необхідне провести дослідження динаміки змін основних показників розвитку молодіжного ринку праці за останні роки.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Проаналізувати сучасний стан, структуру та тенденції розвитку молодіжного ринку праці.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Молодіжний ринок праці, з одного боку, представляє собою специфічний сегмент ринку праці, з іншого — є системою соціально-економічних відносин держави,

підприємств, організацій та молоді, що включається в трудову діяльність у віці від 15 до 35 років.

З 2006—2016 рр. чисельність економічно активної молоді скоротилася на 2111,5 тис осіб (з 8662,4 тис. осіб до 6550,9 тис. осіб відповідно). Найбільший спад чисельності економічно активної молоді спостерігався в 2015 році порівняно з 2014 роком — на 865,5 тис. осіб, який відбувався, в основному, за рахунок скорочення як чисельності зайнятої молоді — на 132,2 тис. осіб, так і чисельності безробітної — на 733,2 тис. осіб (табл. 1).

В абсолютному вираженні найбільша чисельність економічно активної молоді за десять років спостерігалася у 2007 року — 8 744,9 тис. осіб, у той час як у 2016 року було зафіксовано лише 6 550,9 тис. осіб, що на 25,0% менше (табл. 2).

За даними таблиці 2 у 2009 році порівняно з 2008 роком спостерігалася найвище значення 1 % приросту чисельності економічно активної молоді — 88,2 тис. осіб. У цілому за досліджуваний період, чисельність економічно активної молоді скоротилася на 2,1 млн осіб або на 24,4%.

Середньорічна швидкість динаміки визначається за допомогою [1; 2]:

— середнього абсолютного приросту (зменшення):

$$\bar{\Delta} = \frac{y_n - y_0}{n} = \frac{\sum_{t=1}^n \Delta_t}{n} \quad (1),$$

де Δ_t — ланцюгові абсолютні прирости;

n — їх кількість;

— середнього темпу зростання (зменшення), який обчислюється за формулою середньої геометричної:

Таблиця 1. Динаміка чисельності економічно активної молоді віком до 35 років в Україні за 2006–2016 рр., тис. осіб

Роки	Чисельність економічно активної молоді	У тому числі:	
		зайнятої	безробітної
2006	8 662,4	7832,4	830,0
2007	8 744,9	7986,7	758,2
2008	8 821,4	8047,5	773,9
2009	8 584,3	7531,6	1052,7
2010	8 001,9	7070,3	931,6
2011	8425,9	7458,3	967,6
2012	8387,2	7473,1	914,1
2013	7 826,2	7018,5	807,7
2014	7 654,6	6621,1	1033,5
2015	6 789,1	5887,9	901,2
2016	6 550,9	5690,4	860,5

Джерело: складено автором за даними [3, 4].

Таблиця 2. Динаміки чисельності економічної активності молоді в Україні за 2006–2016 рр.

Роки	Абсолютний приріст, тис. осіб		Коефіцієнт зростання, рази		Темп приросту, %		Абсолютне значення 1% приросту, тис. осіб
	ланцюговий	базисний	ланцюговий	базисний	ланцюговий	базисний	
2007	82,5	82,5	1,010	1,010	1,0	1,0	86,6
2008	76,5	159,0	1,009	1,018	0,9	1,8	87,4
2009	-237,1	-78,1	0,973	0,991	-2,7	-0,9	88,2
2010	-582,4	-660,5	0,932	0,924	-6,8	-7,6	85,8
2011	424,0	-236,5	1,053	0,973	5,3	-2,7	80,0
2012	-38,7	-275,2	0,995	0,968	-0,5	-3,2	84,3
2013	-561,0	-836,2	0,933	0,903	-6,7	-9,7	83,9
2014	-171,6	-1007,8	0,978	0,884	-2,2	-11,6	78,3
2015	-865,5	-1873,3	0,887	0,784	-11,3	-21,6	76,5
2016	-238,2	-2111,5	0,965	0,756	-3,5	-24,4	67,9

Джерело: складено автором за даними [3; 4].

$$\bar{k} = \sqrt[n]{k_1 \cdot k_2 \cdot \dots \cdot k_n} = \sqrt[n]{\prod_{t=1}^n k_t} \quad (2)$$

де k_t — ланцюгові темпи зростання, n — їх кількість.

У середньому за 2006–2016 рр. чисельність економічно активної молоді щорічно скоротилась на 211,2 тис. осіб або на 2,8%.

З метою оцінки змін швидкості динаміки на різних етапах розвитку використовують показники порівняння інтенсивності динаміки, яке базується на співвідношенні односпрямованих характеристик швидкості розвитку процесів:

Абсолютне прискорення (уповільнення) визначається як різниця між абсолютними приростами:

$$\nabla_t = \Delta_t - \Delta_{t-1} \quad (3)$$

Значення $\nabla_t > 0$ свідчить про прискорення, $\nabla_t < 0$ — про уповільнення;

Відносне прискорення (уповільнення) — визначається співвідношенням відповідних абсолютних приростів:

$$k_{\nabla} = \Delta_t : \Delta_{t-1} \quad (4)$$

Значення $k_{\nabla} > 1$ свідчить про прискорення, $k_{\nabla} < 1$ — про уповільнення.

Таблиця 3. Динаміка чисельності зайнятої молоді в Україні за 2006–2016 рр.

Роки	Абсолютний приріст, тис. осіб		Коефіцієнт зростання, рази		Темп приросту, %		Абсолютне значення 1% приросту, тис. осіб
	ланцюговий	базисний	ланцюговий	базисний	ланцюговий	базисний	
2007	154,3	154,3	1,020	1,020	2,0	2,0	78,3
2008	60,8	215,1	1,008	1,027	0,8	2,7	79,9
2009	-515,9	-300,8	0,936	0,962	-6,4	-3,8	80,5
2010	-461,3	-762,1	0,939	0,903	-6,1	-9,7	75,3
2011	388,0	-374,1	1,055	0,952	5,5	-4,8	70,7
2012	14,8	-359,3	1,002	0,954	0,2	-4,6	74,6
2013	-454,6	-813,9	0,939	0,896	-6,1	-10,4	74,7
2014	-397,4	-1 211,3	0,943	0,845	-5,7	-15,5	70,2
2015	-733,2	-1 944,5	0,889	0,752	-11,1	-24,8	66,2
2016	-197,5	-2 142,0	0,966	0,727	-3,4	-27,3	58,9

Джерело: складено автором за даними [3; 4].

За досліджуваний період чисельність зайнятої молоді в Україні скоротилась на 2142 тис. осіб. За 2006–2008 роки чисельність зайнятої молоді зростає на 215,1 тис. осіб, після чого мала тенденцію до скорочення, крім 2011 року, де чисельність зростає на 5,5% порівняно з 2010 роком та у 2012 році порівняно з 2011 роком на 14,8 тис. осіб (табл. 3).

У середньому за 2006–2016 рр. чисельність зайнятої молоді щорічно скоротилась на 21,4 тис. осіб або на 3,1%. Найбільш суттєвим значенням 1% приросту (скорочення) спостерігалось у 2009 році порівняно з 2010 роком і становило 80,5 тис. осіб.

Аналіз чисельності зайнятості свідчить про те, що молодь у цілому затребувана на ринку праці. Питома вага молоді в загальній чисельності зайнятих (за методологією МОП) становила у 2016 році 35,0%. Найвище значення показника зафіксовано у 2008 році (38,4%), що на 3,4 п. п. більший ніж у 2016 році. Починаючи з 2009 до 2014 року частка зайнятої молоді щорічно скорчується в середньому на 1,15 п. п., це пояснюється розгортанням світової фінансової кризи (рис. 1).

В умовах ринкової економіки поширюється неформальна зайнятість населення, яка охоплює всі неформальні робочі місця як у неформальному, так і офіційному (формальному) секторах економіки.

У 2016 р. кількість неформально зайнятого населення зменшилась на 342,1 тис. осіб порівняно з попереднім роком та становила 4,0 млн осіб, або 24,3% від чисельності усього зайнятого населення, з них 1502,7 тис. осіб віком до 35 років (9,2% чисельності усього зайнятого населення).

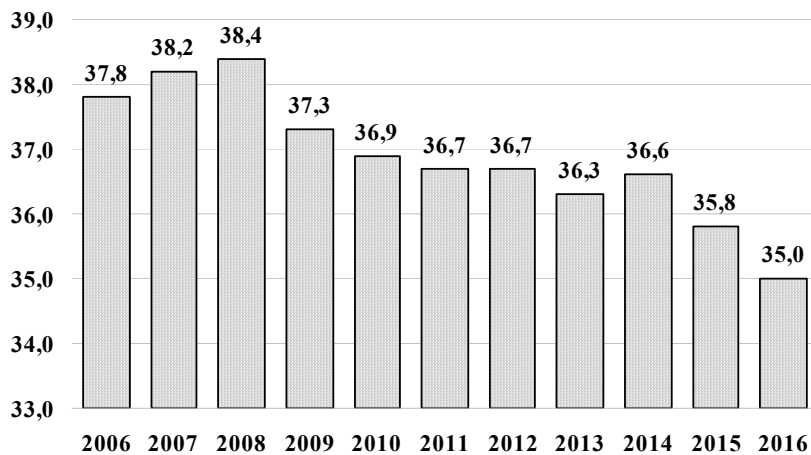

Рис. 1. Динаміка питомої ваги зайнятої молоді на ринку праці України за 2006–2016 рр., у відсотках

Джерело: складено автором за даними [3; 4].

Серед чоловіків частка працюючих у секторі самостійної зайнятості більша, ніж серед жінок — 50,9% проти 22,1%, а в сільській місцевості значно більша, ніж у міських поселеннях — відповідно 41,8% та 19,4%.

Найбільшого розповсюдження неформальна зайнятість отримала серед уразливих категорій працівників — молоді у віці 15–24 роки.

За даними ДССУ неформальні трудові відносини переважали у секторі самостійної зайнятості, де частка населення, яке працювало на неформальних робочих місцях, становила 74,3%, а серед працюючих за наймом таких осіб було 15,1%. При цьому впродовж 2006–2016 рр. у структурі зайнятого населення відбулися зміни у статусі зайнятості серед формально та неформально працюючих. Так, у 2016 р., порівняно з 2015 р., спостерігалося зростання частки працюючих за наймом серед офіційно зайнятого населення (84,9% проти 82,7%) та відповідно скорочення працюючих не за наймом (25,7% проти 26,8%). Водночас зворотні процеси відбулися серед неформально зайнятого населення.

У 2016 р. серед неформально зайнятого населення дві третини (66,2%) склали особи, які мали професійно-технічну та повну загальну середню освіту, а серед офіційно зайнятого населення переважали особи з вищою освітою (уключаючи повну, базову та неповну вищу освіту) — 61,2%.

Неформально зайнятими є переважно особи з невисоким рівнем освіти та ті, хто займається фізичною або некваліфікованою працею. Зокрема частка неформально зайнятого населення серед працівників найпростіших професій була значно вищою, ніж серед офіційно зайнятого населення (49,0% проти 9,2%).

Сільське, лісове та рибне господарства є основним видом діяльності неформально зайнятого населення (40,8%). Іншими поширеними видами економічної діяльності населення цієї категорії є оптова та роздрібна торгівля (20,9%) та будівництво (15,5%).

Небажання роботодавців офіційно працевлаштувати молодь є основною причиною тіньової зайнятості молоді, що пов'язано з недостатнім контролем держави за виконанням роботодавцями своїх обов'язків.

Порівняємо рівень зайнятості молоді у віковій групі до 25-ти років серед 28 країн Європейського Союзу та України. За досліджуваний період рівень зайнятості молоді віком 15–24 роки (за методологією МОП) в Україні знизився на 8 п. п., а в середньому по ЄС на 4 п. п. У 2006 році Україна за рівнем зайнятості посідала 14 місце серед 27 країн ЄС, що на 4 сходинки вище ніж у 2016 році (рис. 2).

За даними Державної служби статистики України та Євростату у 2016 році наша держава посідала 18 місце серед країн Європейського Союзу за рівнем зайнятості молоді. Україна на 20% відстає від сукупного значення цього показника по 28 країнах Європейського Союзу (рис. 3).

За даними Державної служби статистики України, з початку світової фінансової кризи у 2008 р., як бачи-

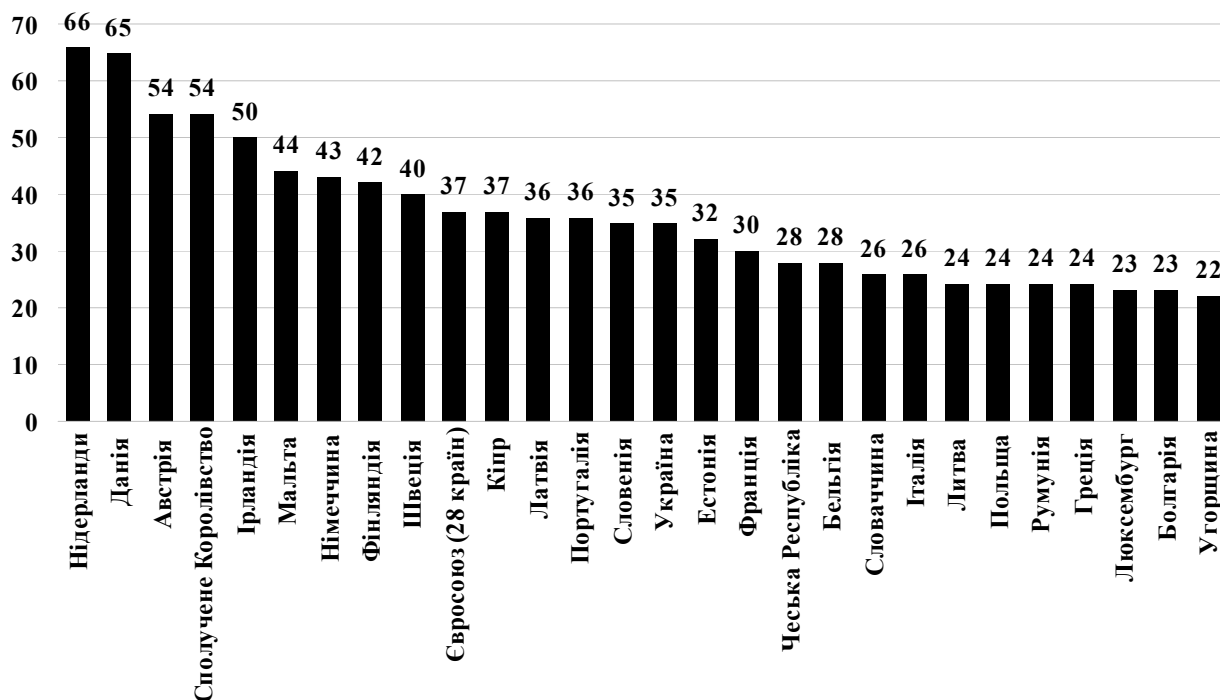

Рис. 2. Рівень зайнятості молоді віком 15–24 роки (за методологією МОП) у країнах ЄС та в Україні за станом на 2006 рік (%)

Джерело: складено автором за даними [3; 4].

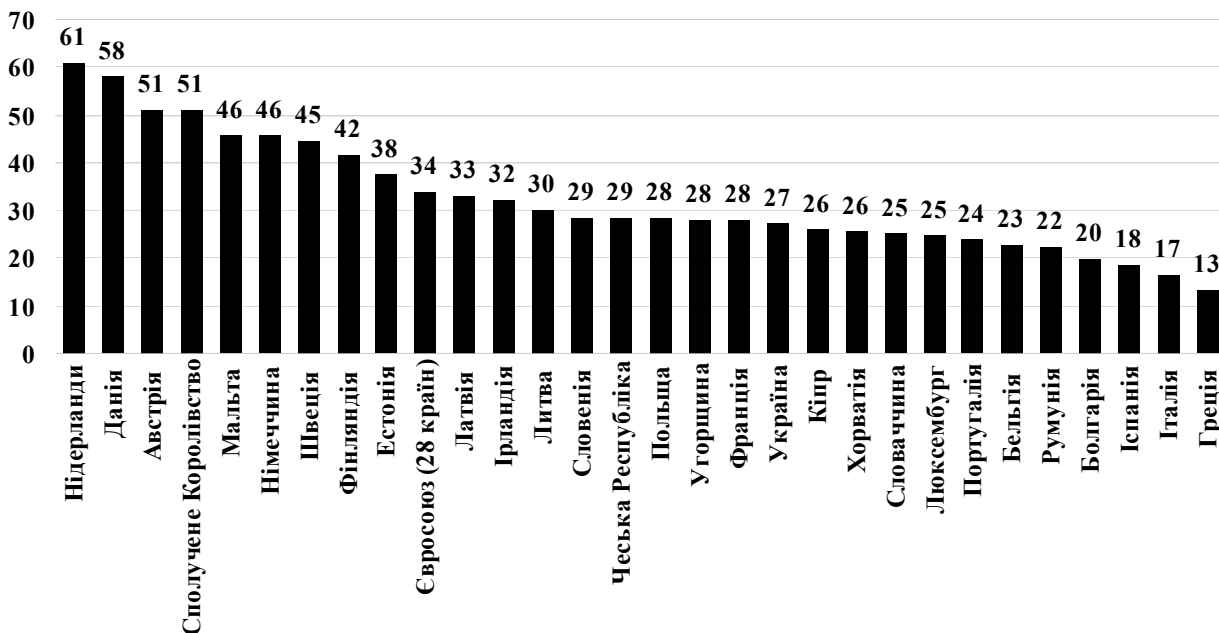

Рис. 3. Рівень зайнятості молоді віком 15–24 роки (за методологією МОП) у країнах ЄС та в Україні за станом на 2016 рік (%)

Джерело: складено автором за даними [3; 4].

Таблиця 4. Динаміка чисельності безробітної молоді в Україні за 2006–2016 рр.

Роки	Абсолютний приріст, тис. осіб		Коефіцієнт зростання, рази		Темп приросту, %		Абсолютне значення 1% приросту, тис. осіб
	ланцюговий	базисний	ланцюговий	базисний	ланцюговий	базисний	
2007	-71,8	-71,8	0,913	0,913	-8,7	-8,7	8,3
2008	15,7	-56,1	1,021	0,932	2,1	-6,8	7,6
2009	278,8	222,7	1,360	1,268	36,0	26,8	7,7
2010	-121,1	101,6	0,885	1,122	-11,5	12,2	10,5
2011	36,0	137,6	1,039	1,166	3,9	16,6	9,3
2012	-53,5	84,1	0,945	1,101	-5,5	10,1	9,7
2013	-106,4	-22,3	0,884	0,973	-11,6	-2,7	9,1
2014	225,8	203,5	1,280	1,245	28,0	24,5	8,1
2015	-132,3	71,2	0,872	1,086	-12,8	8,6	10,3
2016	-40,7	30,5	0,955	1,037	-4,5	3,7	9,0

Джерело: складено автором за даними [3; 4].

мо з рисунка 3, таблиці 4, чисельність безробітних в Україні у 2009 р. порівнюючи з 2008 р. зросла в усіх трьох представлених вікових групах.

За 2006–2016 роки чисельність безробітної молоді зросла на 3,7%, що в абсолютному вираженні становить 30,5 тис. осіб. Найбільш суттєве значення 1% приросту чи-

сельності безробітної молоді спостерігалися у 2010 році порівняно з 2009 роком та у 2015 році порівняно з 2014 роком і становили 10,5 тис. осіб та 10,3 тис. осіб відповідно. За досліджуваний період чисельність безробітної молоді щорічно скорочувалась в середньому на 305 осіб або на 0,4%.

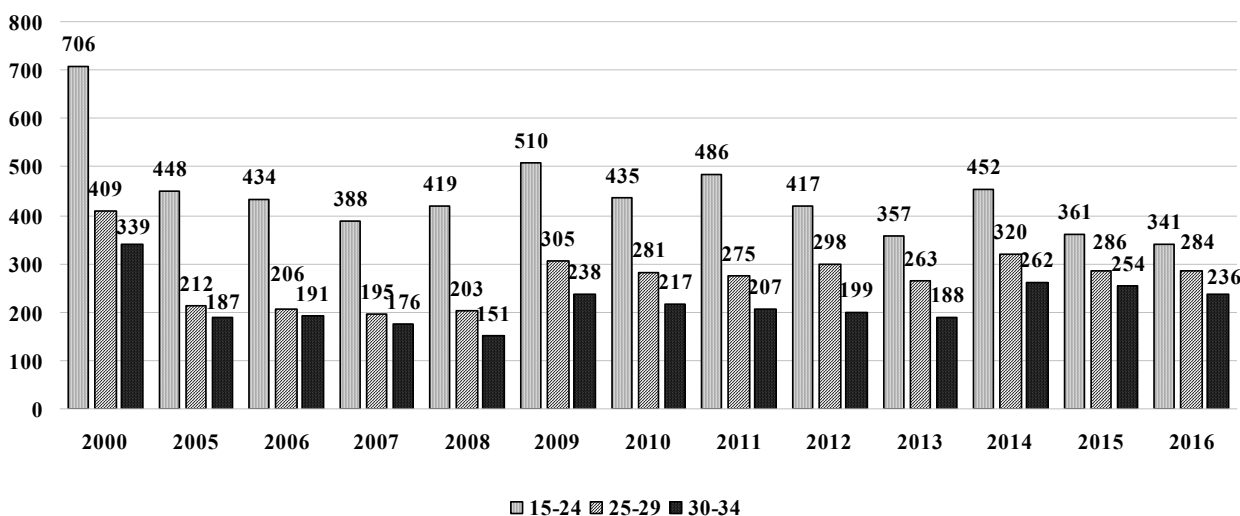

Рис. 4. Динаміка чисельності безробітної молоді на ринку праці України за 2006–2016 рр., тис. осіб

Джерело: складено автором за даними [3; 4].

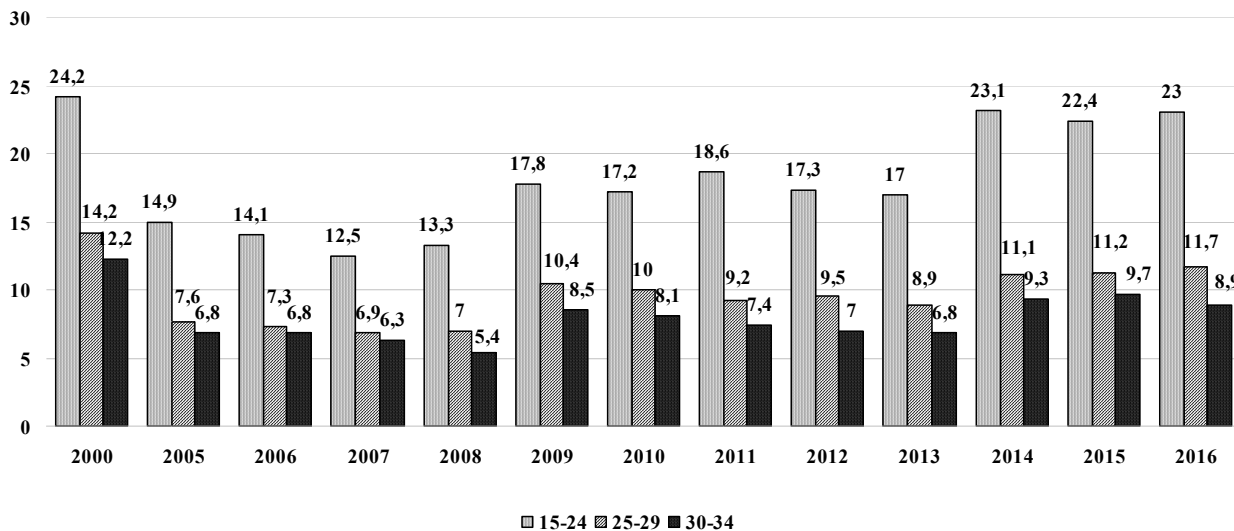

Рис. 5. Динаміка рівня безробіття на молодіжному ринку праці України за 2006–2016 рр., у відсотках

Джерело: складено автором за даними [3; 4].

За останні чотири роки у групі 15–24-річних частка безробітних зросла на 21,5%, у групі 25–29 років — на 50%; і у групі 30–34 роки — на 57,4%. Найскладнішим був 2009 рік, за який чисельність безробітних на молодіжному ринку праці зросла в усіх вікових групах. У наступному 2010 році спостерігалось синхронне зменшення частки безробітних в усіх вікових групах. До 2014 року тенденція отримала стійкий розвиток лише для найстаршої вікової групи (рис. 4). У першій та другій вікових групах вона мала нестійкий маятниковий характер, що підтверджує думку про переважання на вітчизняному ринку праці внутрішнього саморегулювання над зовнішнім регулюванням. У 2014 році спостерігалось зростання чисельності безробітної молоді на 28%, що пояснюється новими економічною та соціальною кризами в Україні.

Зміна рівня безробіття за останні роки свідчить, що у 2016 році значення цього показника досягло найвищої позначки. Так, чисельність економічно активної молоді в Україні зменшується, а безробітної, навпаки, зростає (рис. 5).

Порівнюючи рівні безробіття молоді в Україні з відповідним показником у країнах ЄС (за методологією

МОП), на перший погляд, ситуація на вітчизняному ринку праці не критична. Але якщо ж звернути увагу на дані, котрі публікує Міжнародна організація праці (МОП), то можна побачити, що половина безробітних у світі — це люди у віці до 24 років.

За останнє десятиліття рівень безробіття серед молоді різко збільшився і досяг рекордного рівня у 2016 р., що становить понад 12,5% (в абсолютному вираженні — 88 млн осіб). Згідно з прогнозами фахівців рівень безробіття молоді продовжить зростати, так в 2018 року досягне позначки майже в 13% [4]. Таким чином, результати проведеного статистичного аналізу дають зрозуміти, що значну частину безробітних як у світі, так і в Україні складає молоді у віці 15–24 років.

За десять років рівень безробіття молоді віком 15–24 роки (за методологією МОП) у країнах ЄС зріс на 5 п. п., а в Україні — на 6 п. п. (рис. 6, 7). Серед 27 країн ЄС у 2006 році максимальний рівень безробіття молоді зафіксований в Польщі 30%, а найменший — Нідерландах 7%. У 2016 році ситуація на молодіжному ринку праці країн ЄС суттєво змінилася і максимальний рівень безробіття молоді відповідного віку зріс на 17 п. п. (так у Греції рівень безробіття молоді виріс з 25% до 47%).

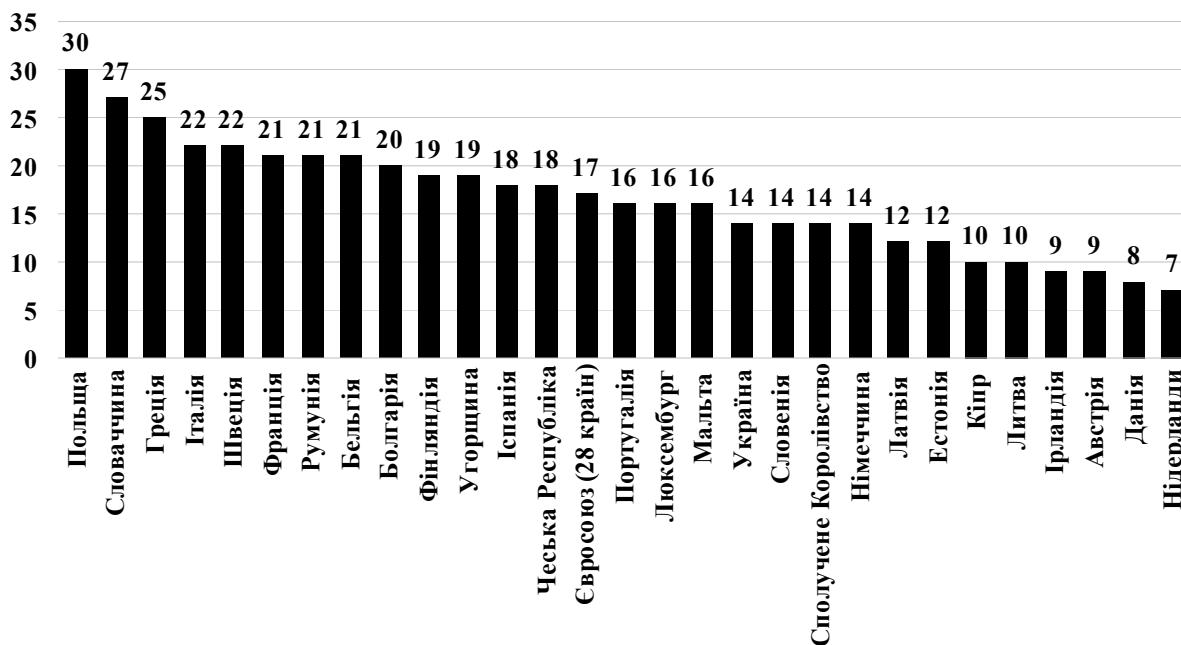

Рис. 6. Рівень безробіття молоді віком 15–24 роки (за методологією МОП) у країнах ЄС та в Україні за 2006 рік (за методологією МОП), у відсотках

Джерело: складено автором за даними [3; 4].

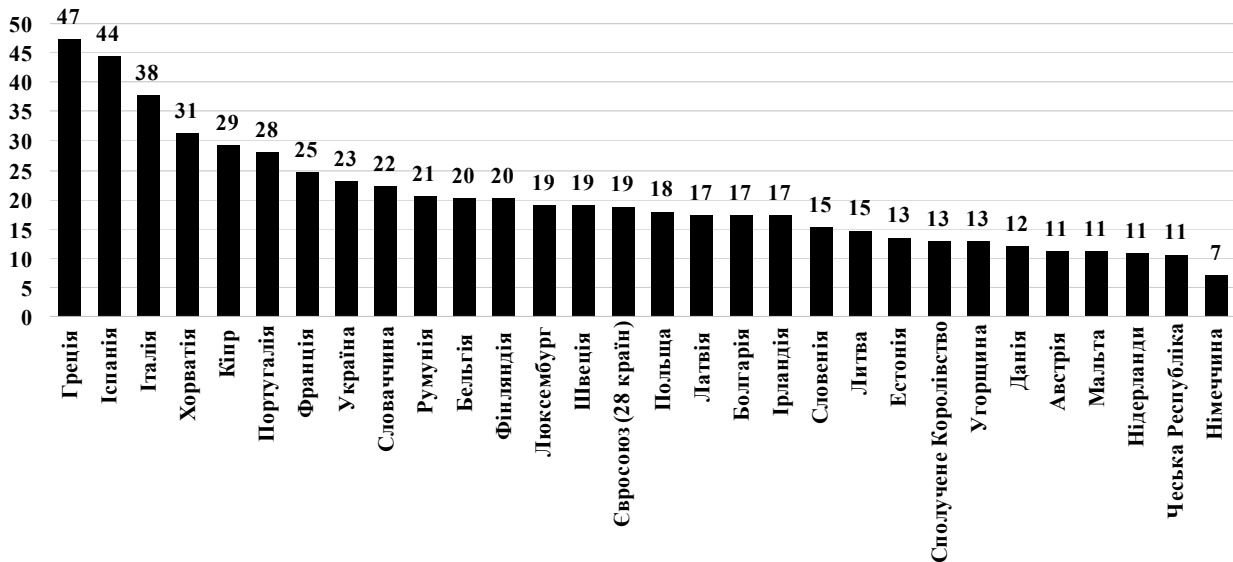

Рис. 7. Рівень безробіття молоді віком 15–24 роки (за методологією МОП) у країнах ЄС та в Україні за 2016 рік (за методологією МОП), у відсотках

Джерело: складено автором за даними [3; 4].

У 2016 році в Україні на 4 п. п. середній рівень безробіття серед молоді віком до 25 років ніж в країнах Євросоюзу (23% та 19% відповідно) та посідала місце поряд з Францією (25%), Словаччиною (22%) та Румунією (21%). Найнижчий рівень безробіття серед молоді спостерігався у Німеччині (7%), що у більше ніж у три рази перевищує рівень безробіття серед молоді в Україні та у 2,7 рази значення середнього показника у 28 країн Євросоюзу. Найвищі значення показника зафіксовані у Греції та Іспанії (47% та 44% відповідно), що пояснюється економічними кризами в цих країнах.

За сприяння державної служби зайнятості у 2016 р. було працевлаштовано 409,0 тис. осіб з них 37,4% молоді. Серед безробітних у віці до 35 років, зареєстрованих у державній службі зайнятості, які мали професійний досвід: 22% раніше працювали в оптовій та роздрібній торгівлі та ремонті автотранспортних засобів; кожен п'ятий у сфері державного управління й оборони, обов'язкового соціального страхування; 13% — у переробній промисловості; 10% — у сільському, лісовому та рибному господарстві.

Для молоді, яка звертається до державної служби зайнятості, здійснюються заходи сприяння зайнятості населення: надання інформаційних, консультаційних та профорієнтаційних послуг; створення банку вакансій та пошук підходящої роботи; сприяння в працевлаштуванні громадян, у тому числі шляхом організації підприємницької діяльності; організація професійної підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації безробітних; організація і фінансування громадських робіт; виплата допомоги по безробіттю.

За сприянням державної служби зайнятості у січні — липні 2016 року знайшли роботу 177,9 тис. молодих громадян, зокрема кожен другий з них був працевлаштований оперативним до набуття статусу безробітного [3; 4].

З метою професійного самовизначення, підвищення якості та конкурентоспроможності національних кадрів, збалансування ринку праці та ринку освітніх послуг, профілактики безробіття, державна служба зайнятості надає профінформаційні та профконсультаційні послуги. Профорієнтаційними послугами охоплено 346,5 тис. безробітних з числа молоді та 518,5 тис. осіб, які навчаються в різних навчальних закладах [3; 4].

З метою максимального наближення професійних навичок громадян, що шукають роботу до потреб роботодавців, розширення їх компетенцій та підвищення конкурентності, державною службою зайнятості протягом січня — липня 2016 року здійснено професійне навчання на замовлення роботодавців 39,3 тис. безробіт-

них, у віці до 35 років. Протягом січня — липня 2016 року до громадських та інших робіт тимчасового характеру було залучено 44,0 тис. осіб [3; 4].

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дає можливість стверджувати, що одним із найважливіших показників функціонування молодіжного ринку праці є показник економічної активності молоді, який об'єктивно відображає соціально-економічний стан суспільства та використовується для розробки соціальних програм та коригування всієї соціальної політики держави щодо працевлаштування молоді. Аналізуючи тенденції на молодіжному ринку праці, які мали місце в 2006—2016 роках, слід відзначити, що його стан, безперечно, залежить від загальної економічної та політичної ситуації в Україні.

З метою всебічного аналізу функціонування молодіжного ринку праці слід застосувати методи статистичних рівнянь залежностей та регресійних рівнянь тренду щодо виявлення основного напрямку розвитку молодіжного безробіття та обґрунтування очікуваних його рівнів на найближчу перспективу.

Література:

1. Бараник З.П. Функціонування ринку праці: статистична оцінка: монографія / З.П. Бараник. — К.: КНЕУ, 2007. — 392 с.
2. Бараник З.П. Статистика праці: навч. посібник / З. П. Бараник. — К.: КНЕУ, 2003. — 246 с.
3. Офіційний сайт Державної служби зайнятості України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua>
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

References:

1. Baranuk, Z. P. (2007), *Funktsionuvannia rynku pratsi: statystychna otsinka* [The functioning of the labor market: statistical evaluation], KNEU, Kyiv, Ukraine.
2. Baranik, Z.P. (2003), *Statistika praci* [Labor Statistics], KNEU, Kyiv, Ukraine.
3. The official website of the State Employment Service of Ukraine (2017), available at: <http://www.dcz.gov.ua> (Accessed 20 Dec 2017).
4. The official website of the State Statistics Service of Ukraine (2017), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 20 Dec 2017).

Стаття надійшла до редакції 29.12.2017 р.